

posode, v katero se deva nezdrobljeno sadje, iz kolesa na cmah ter iz vinte, s katero se stroj goni. Sadje se v tem stroji ne zmečka v močnik, ker iz takega močnika se ne da iztisniti mošt, ampak zdrobi se ravno v pravšen drobir. Prepričani smo, da takega stroja ne bode kupil vsak gospodar, a več skupaj si ga lahko omislijo, in izplača se jim ob dobri letini že v enem letu. Stroj stoji pri Ig. Hellerju na Dunaji 90 gld., kdor si ga pa naroči potom kmetijske družbe, dobi ga za 70 gld.

Razne reči.

* **Cepilna smola** je za sadjarja važen material. Za cepljenje rabi sicer raznovrstno mazivo, a vsem boljšim sadjarjem in vrtnarjem rabi dandanes izključljivo le cepilna smola, katera je tudi ob navadni toploti tekoča. Cepilno smolo je sicer lahko kupiti, vendar priporočamo sadjarjem naj jo sami delajo, ker jo ravno tako dobro naredijo, in to dosti bolj v ceno. Mrzlo tekočo smolo za cepljenje delaj tako le: Vzemi smrekove smole (nikakor pa ne borove) ali pa kolofonije ter jo zgrej pri ognju, da se razstopi. Če si vzela s trskami in z drugimi rečmi onečiščeno smolo, precedi jo skozi primerno redko tkanino. Raztopljeno smolo odmakni od ognja ter ji prilivaj počasi in pazljivo, da se ti ne vname, za osmi del smolne teže dobrega špirita. Vse to mešaj, ter, kadar je pomešano, naj se shladi. Nekateri pridevajo na kilogram te zmesi še kake tri žlice lanenega olja. Vrtnarji hranijo tako cepilno smolo v ploščevinastih posodah, ki imajo kakih 7 $\frac{1}{m}$ premera in ki so preko 10 $\frac{1}{m}$ globoko. Da je posoda lahko nositi ali kam obesiti, ima kam-bico od žice. Cepilna smola se maže s primerno narejenim klinčkom. Posoda seveda mora imeti pokrov, ki je pa preluknjan, da mazalni klinec lahko skozi moli. Cepilna smola se sčasoma tako strdi, da ni moči mazati, takrat treba deliti nekoliko špirita in oboje dobro premešati.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 212. Kje morem kupiti ceno dobrega umetnega gnoja? Poskusil bi rad s kalijevim gnojem pri trtah in sadnem drevju. Gnoj bi seveda moral imeti veliko kalija v sebi. (Fr. pl. S. v B.)

Odgovor: Za umetni gnoj Vam najbolj priporočamo domačo tvrdko Luckmann & Bamberg v Ljubljani, ki pa nima kalijevih gnojil v zalogi, ampak le kostno moko ter razne fosfate. Najboljše kalijevo gnojilo so Stasfurtske soli, a ker so uže na mestu drage in bi vozarina tudi veliko stala, zato si boste gotovo ceneje omislili to gnojilo, ako boste doma skupovali pepel, če tudi nekoliko drago. Pepel je izvrstno kalijevo gnojilo, in sicer toliko bolje, kolikor več je bukovega pepela.

Vprašanje 213. Imam sadni vrt, v katerega zahaja zajec, zato bi ga rad dobro, ceno in trpežno zagradil. Videl sem nekje žično ograjo, ki je bila narejena iz več vzporedno ob stebrih napetih in iz dveh žičnih gub ali plemenov, narejenih vrvi, v katere so bili žebliji vpleteni. Blagovolite mi naznaniti, koliko stoji meter take vrvi, kje se dobi, ali je kaj trpežna in koliko vrst je mora biti, da zajcem ovira vhod na vrt. Ali je morda kake druge vrste ceneja in trpežna ograja, ker lesena od lat je premalo trpežna pa draga. (J. M. v Št. M.)

Odgovor: Nimamo pri roki cenika o takih vrveh, a toliko se spominjamo, da stoji meter pocinjene take vrvi z ozirom na kakovost od 6 do 20 kr. Take vrvi prodaja v Ljubljani A. Druškovič. Ograja iz takih vrvi, če je toliko gosta, da zajec ne more skozi njo, je zelo draga pa tudi nepraktična, zato je tudi ne boste nikoder videli. Taka ograja varuje kak prostor le proti živini. Zelo trpežna in prav dobra je ograja od pocinjene dratene mreže, ki je napeta ob hrastove stebre. Z ozirom na visokost ograje stoji meter od 1 do 2 gld. z mrežo, s stebrom in delom. Pustite si poslati cenik tvrdke Hutter & Schrantz na Dunaji, v njem najdete vse, kar Vam je potrebno vedeti. Kmetijska družba je tudi svojo drevesnico v Ljubljani dala ograditi s tako mrežo, sedaj stoji ograja uže štiri leta, a je kakor nova.

Vprašanje 214. Kedaj je bolje, triletna presajena drevesca gnojiti, jeseni ali pomladi, in katero gnojilo je najboljše? Zemlja, v kateri to drevje raste, je krepka. (A. B. v Št. J.)

Odgovor: Na vsa ta vprašanja je obširni odgovorjeno v prdznadnji številki „Novic“.

Vprašanje 215. Kedaj je bolje, travnike s travniško brano prevlečiti, jeseni ali pomladi? (A. B. v Št. J.)

Odgovor: Pravi čas travnike pobranati je pomladi, kmalu ko sneg skopni in predno prične trava zeleneti. Namen temu delu je, zemljo za rast prerahljati ter napraviti zraku vhod v zemljo in odstraniti mah. Naravno je, da se ta namen more pravilno doseči le pomladi.

Vprašanje 216. Imam njivo, iz katere bodem naredil travnik, ter ga ogradil z živo mejo. Smem ob meji, ki je poleg sosedove njive, zasaditi tako živo mejo? (J. M. v K.)

Odgovor: Na svoji njivi smete saditi, kar hočete in tudi živo mejo, le segati ne sme ta dna sosedov svet. Drugače je pa, če ima Vaš sosed kake stare pravice, na pr. da sme o obdelovanji svoje njive na Vaši obračati itd., ter bi bil vsled ograje oviran te svoje pravice izvrševati.

Vprašanje 217. Kedaj je najboljši čas saditi živo mejo od belega trnja, sedaj ali pomladi? (J. M. v K.)

Odgovor: Z vsemi lesnimi rastlinami je glede časa saditve enako; v rahli zemlji je boljše pomladi saditi, v težki, vezni zemlji pa jeseni. Naposled pa je neznatno malo razločka, zato lahko sadite, kadar je, in več je

vredno, če pazite na pravilno sajenje nego na čas sajenja.

Vprašanje 218. Uničijo miši tudi vsajen divji kostanj, in kedaj je ta kostanj saditi, ali precej, ali pa šele, kadar prične zemlja zmrzavati? (J. M. v K.)

Odgovor: Gotovo se miši lotijo tudi divjega kostanja. Pri saditvi pa ni nič razločka, ako ga sedaj vsadite ali pa pozneje. Prezgodaj ga seveda ni saditi, ker utegne biti še toliko toplo, da kostanj požene kal, ki lahko potem zmrzne.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

198.

Kava v Ameriki. Nasadi kave, njen vzgoj, branje, pripravljanje in ležanje.

V francoskej Guyani je na slabem glasu Cayenne radi močvirne in nezdrave okolice, kamor Francozi svoje zločince pošiljajo, in tudi tu je našla kava izvrstno pristanišče. Leta 1722 je dobil vojaški častnik funt kavinega zrnja z ljuskami s Surinama, da-si so Holandezi pazili, da bi je nobeden za saditev ne dobil. Pet let potem je rodila tu kava prav bogato. Kmalu so vse francoske naselbine toliko kave pridelale, da je pred francosko revolucijo večino kave Evropa dobivala s St. Dominga, Martinique-a in Bourbana. Ustanek črncev na St. Domingu je uničil na to vse nasade, ali kava se je zopet vzdignila in se razširila tudi po Kubi in Venezueli. S početka niso na Kubi šli nič kaj na roko vzgoju kave. Bogataši, kateri so se bavili z vzgojem sladorovega trsta, prezirali so kavo, ker za njo ni treba toliko delavnih rok, ne toliko novčnega kapitala, kolikor za sladorov trst. Radi tega so se poprijeli tu vzgoja kave siromaki in oslobodjeni črnki, in kedar je tako zmanjkalo delavcev, morali so mnoge nasade sladorovega trsta opustiti. Kava se je sedaj začela vse boljše širiti, nepregledne šume so iztrebili in povsodi zasadili kavo. Na Jamajko so pripeljali 1832. l. kavo Angleži, in tako so začeli tudi oni se skušati s Holandezi in Francozi v trgovini s kavo.

V Braziliji so začeli vzgajati kavo 1770. l. Braziljska kava je bila vsa do najnovejšega časa na slabem glasu, ker je niso znali dobro sušiti in pripravljati. No sedaj boljše pazijo.

Prva francoska naselbina, katera je najpreje kavo zasadila, bila je Bourbon (afriški otok), in od tu je tudi prva domača kava prišla na Francosko. Posejali so na otoku 1717. l. seme z Moke, a tri leta pozneje so konec vzeli vsi kavovci do enega, od katerega so vsi poznejši nasadi. Po kavi od Moke je to najboljša kava na svetu.

Pozneje so zasadili kavo na Isle de France (Mauritius) in na Madagaskaru. In tako je danes malo krajev na svetu, kjer podnebje in zemlja kavi prija, da bi je ne sadili in vzgajali. Kava rodi dobro, daje bogat pridelek, nahaja vedno dosta kupcev, in zato je zavzela v gospodarstvu tropskih krajev najznamenitejše mesto.

Vzgoj kave zahteva mnogo skrbi in strežbe. Seme se poseje na posebne prostore. Po šestih mescih se mladice presada v pravilne vrste. Drugega leta začne mlado drevesce prvi cvesti in roditi. V četrtem in petem letu rodi kava najboljše, potem začne pešati. Najpozneje v dvajsetem letu odstrane drevo ter zamene z novim mladim. Kjer je podnebje pretoplo, tam uspeva kava samo, ako raste v hladovini pod drugim drevjem. V vsakem kraju postopajo na drug način s kavo. V Arabiji puščajo drevesa, da po volji rasto, da se v naravnej veličini razvijejo, in obrezujejo samo spodnje veje. Kedar jagode dozore, otresejo jih na plahte. Plodovi se sedaj na solncu posuše. V vseh ostalih krajih, kjer se kava vzgaja, obero plodove, kedar so rudeči. Glavna bratev je maja, in ker pozneje novi plodovi neprestano zore, morajo jih vedno pazno obirati. V Venezueli kakor v vseh ostalih krajih razen Arabije, obrezujejo drevo, da ni višji od $1\frac{1}{2}$ m. Radi tega se drevo tem čvrstejše od zdolaj razvija in dobiva gosto, grmasto krošnjo, in zato tudi boljše rodi. V Venezueli raste na jednom hektarju po priliki 2560 dreves. Recimo, da daje vsako drevo na leto 2 kg kave, toraj jeden hektar do 5000 kg. Na Javi nahajamo nasade v višini od 1200 m na obronkih tamošnjih vulkanov, kateri so s svojim riganjem več potov uničili ogromne nasade. Ti obronki so zvezani z mnogimi vodovodi, da se more drevescem vsak čas primakati. Kedar hočejo tu novih nasadov nasaditi, iztrebijo kar cele šume, a puščajo samo jedno drevo „dadapa“, katero s svojo visoko krošnjo daje senco. V iztrebljenej šumi se zemlja dobro očisti, in potem se v pravih vrstah posadi kava, in k vsakej kavi dojde po jedna mladica „dadapa“. Tu rodi sedaj boljša vrsta kave, katero nazivajo dadapovo kavo. Ako pa šumo slabo iztrebijo in očistijo, potem v takih nasadih rodi slabejša kava, katero zovejo šumska kava.

V štirinajstem letu se drevesa navadno že odstrane. Na Javi morajo domačini kavo za holandsko vlado vzgajati, to je, pridelek jej morajo v ceno prodajati. V nizkih legah je pridelek vedno obilnejši, no najdražja in najboljša kava pa je gorska kava, katera raste v višini 1200 m.

Kedar se kava otrese ali obere, potem se mora zrnje iz mesa izločiti, in to delajo na dva načina. Vrenje je jeden način, s katerim zrnje odstranjajo. Plodovi se na kupe nasujejo in puste nekaj dnij. Pri tem začne meso vreti, in samo se od zrnja odloči. Pri najboljših vrstah kave odpravljajo zrnje od mesa vedno s silo. Zrele obrane plodove znosijo v posebne stope, in tu se zrnje od mesa spravi. V jednom in drugem slučaju